

TRƯỜNG ĐẠI HỌC KINH TẾ QUỐC DÂN
KHOA DU LỊCH VÀ KHÁCH SẠN

Đồng chủ biên:
PGS.TS. Lại Phi Hùng - PGS.TS. Nguyễn Đình Hòa
Th.S. Vũ Sơn Hằng

ĐẠI CƯƠNG **VĂN HÓA VIỆT NAM**

NHÀ XUẤT BẢN ĐẠI HỌC KINH TẾ QUỐC DÂN
2013

**TRƯỜNG ĐẠI HỌC KINH TẾ QUỐC DÂN
KHOA DU LỊCH VÀ KHÁCH SẠN**

Đồng chủ biên:

PGS.TS. Lại Phi Hùng - PGS.TS. Nguyễn Đình Hòa

Th.S. Vũ Sơn Hằng

ĐẠI CƯƠNG VĂN HÓA VIỆT NAM

NHÀ XUẤT BẢN ĐẠI HỌC KINH TẾ QUỐC DÂN

2013

MỤC LỤC

LỜI NÓI ĐẦU	1
PHẦN I: NHỮNG VẤN ĐỀ LÝ LUẬN VÀ TỔNG QUAN VỀ VĂN HÓA VIỆT NAM	5
CHƯƠNG I: VĂN HÓA HỌC VÀ VĂN HÓA VIỆT NAM	7
11. NHỮNG VẤN ĐỀ KHÁI QUÁT VỀ VĂN HÓA	7
1.1.1. Khái niệm về văn hóa - văn minh - văn hiến - văn vật - văn hóa học	7
1.1.2. Các đặc trưng và chức năng cơ bản của văn hoá	15
12. NHỮNG QUY LUẬT PHÁT TRIỂN CỦA VĂN HÓA.....	20
1.2.1. Cơ sở kinh tế quy định sự phát triển của văn hóa	20
1.2.2. Tính độc lập tương đối trong sự phát triển của văn hóa đối với kinh tế và chính trị	21
1.2.3. Kế thừa di sản văn hóa là tất yếu khách quan	23
1.2.4. Quy luật về giao lưu và tiếp biến văn hoá	24
13. VAI TRÒ CỦA VĂN HÓA TRONG ĐỜI SỐNG XÃ HỘI VÀ TRONG CÔNG CUỘC PHÁT TRIỂN KINH TẾ	26
1.3.1. Văn hóa là nền tảng tinh thần của xã hội	26
1.3.2. Văn hoá vừa là động lực vừa là mục tiêu phát triển kinh tế - xã hội.....	29
1.3.3. Vai trò của văn hóa đối với sự phát triển du lịch	31
14. LOẠI HÌNH VĂN HÓA.....	32
1.4.1. Nguyên lý phân định loại hình văn hóa	32
1.4.2. Hai loại hình văn hóa cơ bản	35
CHƯƠNG II: KHÁI QUÁT DIỄN TRÌNH VĂN HOÁ VIỆT NAM..	73
21. ĐỊNH VỊ VĂN HÓA VIỆT NAM.....	73
2.1.1. Không gian văn hóa và không gian văn hóa Việt Nam.....	73
2.1.2. Thời gian văn hóa và thời gian văn hóa Việt Nam.....	75
2.1.3. Con người Việt Nam, chủ thể của văn hóa Việt Nam	77
2.1.4. Tác động của điều kiện địa lý, khí hậu, thủy văn.....	78

2.2. DIỄN TRÌNH VĂN HÓA VIỆT NAM	80
2.2.1. Những nhân tố tác động vào quá trình ra đời và phát triển nền văn hoá Việt Nam.....	80
2.2.2. Các giai đoạn chủ yếu của diễn trình văn hoá Việt Nam	81
PHẦN II: CẤU TRÚC CÁC THÀNH TỐ CỦA VĂN HOÁ VIỆT NAM	105
CHƯƠNG III: VĂN HOÁ NHẬN THỨC	109
3.1. TRIẾT LÝ ÂM DƯƠNG	109
3.1.1. Khái niệm và quá trình hình thành	109
3.1.2. Đặc trưng của quan hệ âm dương	110
3.1.3. Người Việt và triết lý âm dương.....	111
3.2. LỊCH VÀ HỆ CAN CHI.....	116
3.2.1. Lịch và lịch tam dương.....	116
3.2.2. Hệ can chi.....	119
CHƯƠNG IV: VĂN HOÁ TÂM LINH VÀ ĐỜI SỐNG TÍN NGƯỠNG, PHONG TỤC TẬP QUÁN.....	121
4.1. KHÁI LUẬN VỀ VĂN HÓA TÂM LINH	121
4.1.1. Khái niệm về tâm linh và văn hóa tâm linh	121
4.2. TÍN NGƯỠNG	123
4.2.1. Tín ngưỡng phồn thực	123
4.2.2. Tín ngưỡng sùng bái tự nhiên.....	125
4.2.3. Tín ngưỡng thờ thành hoàng làng.....	125
4.2.4. Tín ngưỡng thờ mẫu	127
4.2.5. Tín ngưỡng thờ cúng tổ tiên	129
4.3. PHONG TỤC.....	132
4.3.1. Phong tục hôn nhân.....	132
4.3.2. Phong tục tang ma	134
4.3.3. Lễ hội	136
CHƯƠNG V: ĐỜI SỐNG TÔN GIÁO Ở VIỆT NAM	139
5.1. KHÁI LUẬN VỀ TÔN GIÁO	139
5.1.1. Bản chất tôn giáo.....	139
5.1.2. Nguồn gốc của tôn giáo	139

5.1.3. Tính chất của tôn giáo	142
5.2. PHẬT GIÁO	143
5.2.1. Lịch sử hình thành.....	143
5.2.2. Một số nội dung cơ bản của giáo lý, giáo luật, lễ nghi và tổ chức của Phật giáo	145
5.2.3. Phật giáo ở Việt Nam	148
5.3. KI-TÔ GIÁO (THIÊN CHÚA GIÁO).....	152
5.3.1. Sự ra đời của Kitô giáo.....	152
5.3.2. Những vấn đề cơ bản về giáo lý, giáo luật và tổ chức đạo Kitô..	153
5.3.3. Sự phát triển và phân hoá của Kitô giáo	156
5.3.4. Đạo Tin lành.....	157
5.3.5. Kitô giáo ở Việt Nam	159
5.4. ĐẠO CAO ĐÀI	160
5.4.1. Một số đặc điểm về sự ra đời của đạo Cao Đài.....	161
5.4.2. Nội dung cơ bản, giáo lý, giáo luật, lễ nghi và tổ chức của đạo Cao Đài	162
5.5. ĐẠO HOÀ HẢO.....	164
5.5.1. Quá trình ra đời của đạo Hoà Hảo.....	164
5.5.2. Đặc điểm căn bản của giáo lý, giáo luật, nghi lễ và tổ chức ..	165
5.6. NHO GIÁO Ở VIỆT NAM.....	167
5.6.1. Sự du nhập của Nho giáo	167
5.6.2. Những đặc thù của Nho giáo ở Việt Nam	168
5.7. ĐẠO GIAO Ở VIỆT NAM.....	169
5.7.1. Sự du nhập của Đạo giáo vào Việt Nam	169
5.7.2. Sự biến thể của Đạo giáo ở Việt Nam.....	170
CHƯƠNG VI: NGHỆ THUẬT NGÔN TỪ, VĂN HÓA ỨNG XỬ VÀ VĂN HÓA TỔ CHỨC CỘNG ĐỒNG CỦA NGƯỜI VIỆT... 171	
6.1. NGHỆ THUẬT NGÔN TỪ VÀ VĂN HÓA ỨNG XỬ CỦA NGƯỜI VIỆT	171
6.1.1. Nghệ thuật ngôn từ của người Việt	171
6.1.2. Văn hoá ứng xử của người Việt	182
6.2. VĂN HÓA TRANG PHỤC.....	192

Đại cương văn hóa Việt Nam

6.2.1. Quan niệm về mặc của người Việt.....	192
6.2.2. Chất liệu của trang phục.....	192
6.2.3. Trang phục của người Việt.....	194
6.2.4. Quan phục và binh phục.....	194
6.2.5. Giao thoa văn hóa với phương Tây trong trang phục của người Việt.....	196
6.3. VĂN HOÁ TỔ CHỨC CỘNG ĐỒNG.....	197
6.3.1. Gia đình và văn hoá gia đình.....	197
6.3.2. Dòng họ và văn hoá dòng họ.....	199
6.3.3. Làng xã.....	202
6.4. ĐÔ THỊ VÀ VĂN HÓA ĐÔ THỊ.....	216
6.4.1. Nguồn gốc đô thị ở Việt Nam.....	217
6.4.2. Những đặc trưng của đô thị Việt Nam.....	218
6.4.3. Quan hệ của đô thị với nhà nước.....	219
6.4.4. Quan hệ của đô thị với nông thôn.....	219
6.4.5. Tổ chức đô thị.....	220
CHƯƠNG VII: VĂN HOÁ CHÍNH TRỊ VIỆT NAM.....	225
7.1. KHÁI LƯỢC LỊCH SỬ CHÍNH TRỊ VIỆT NAM.....	225
7.1.1. Thời đại Hùng Vương.....	225
7.1.2. Thời kì Bắc thuộc.....	225
7.1.3. Thời kì phục hưng dân tộc.....	226
7.1.4. Thời kì phát triển và suy vong của nền chính trị phong kiến.....	228
7.2. Ý THỨC CHÍNH TRỊ.....	230
7.2.1. Tâm lý chính trị.....	230
7.2.2. Những giá trị căn bản của tư tưởng chính trị tại Việt Nam.....	232
7.3. VĂN HÓA TỔ CHỨC NHÀ NƯỚC.....	236
7.3.1. Tổ chức các khu vực hành chính.....	236
7.3.2. Tổ chức quyền lực và hệ thống quan lại.....	237
CHƯƠNG VIII: VĂN HÓA CÁC DÂN TỘC ÍT NGƯỜI.....	241
8.1. KHÁI LƯỢC VỀ CÁC DÂN TỘC ÍT NGƯỜI TẠI VIỆT NAM.....	241
8.1.1. Khái niệm về dân tộc.....	241

Mục lục

8.1.2. Tiêu chí để xác định dân tộc.....	241
8.1.3. Khái niệm về dân tộc ít người	247
8.2. CÁC ĐẶC ĐIỂM CHUNG CỦA CÁC DÂN TỘC ÍT NGƯỜI SINH SỐNG TẠI VIỆT NAM.....	248
8.2.1. Xét về mặt ngôn ngữ	248
8.2.2. Xét về địa bàn cư trú	249
8.2.3. Xét về mặt kinh tế	250
8.2.4. Xét về mặt kết cấu xã hội	252
8.3. VĂN HÓA CÁC DÂN TỘC ÍT NGƯỜI	253
8.3.1. Nhóm ngôn ngữ Tà - Thái.....	253
8.3.2. Nhóm ngữ hệ H'mông - Dao	271
8.3.3. Nhóm ngữ hệ Nam Đảo	286
8.3.4. Ngữ hệ Nam Á	296
CHƯƠNG IX: VĂN HÓA ĂM THỰC	307
Dẫn luận văn hóa ẩm thực Việt Nam	307
9.1. QUAN NIỆM VỀ ĂN UỐNG CỦA NGƯỜI VIỆT NAM	308
9.1.1. Ăn uống như một triết lý sống.....	308
9.1.2. Ăn uống và nếp sống.....	310
9.2. QUÁ TRÌNH HÌNH THÀNH CÁC ĐẶC TRƯNG ĂM THỰC CỦA NGƯỜI VIỆT NAM	316
9.2.1. Quá trình hình thành và phân loại món ăn Việt Nam.....	316
9.2.2. Các yếu tố ảnh hưởng đến cách chế biến và ăn uống các món ăn của người Việt Nam.....	318
9.3. CÁC ĐẶC TRƯNG CƠ BẢN TRONG VĂN HÓA ĂM THỰC CỦA NGƯỜI VIỆT NAM.....	319
9.3.1. Ăn uống của người Việt mang tính khoa học	319
9.3.2. Cách ăn uống của người Việt Nam mang tính toàn diện	324
9.3.3. Cách ăn uống của người Việt mang tính cộng đồng	325
9.3.4. Đặc điểm theo vùng miền, dân tộc.....	328
CHƯƠNG X: NGHỆ THUẬT TẠO HÌNH VIỆT NAM	351
10.1. NGHỆ THUẬT ĐIÊU KHẮC	351
10.1.1. Điêu khắc thời tiền sử	351

10.1.2. Điều khắc Việt Nam thời độc lập	352
10.1.3. Điều khắc Việt Nam thời Lý	352
10.1.4. Điều khắc Việt Nam thời Trần	353
10.1.5. Điều khắc thời Lê sơ và Lê Trung Hưng	354
10.1.6. Điều khắc Việt thời Nguyễn.....	356
10.1.7. Điều khắc nhà mồ Tây Nguyên.....	357
10.2. NGHỆ THUẬT KIẾN TRÚC.....	358
10.2.1. Các đặc trưng của văn hóa ở và kiến trúc Việt Nam.....	358
10.2.2. Kiến trúc nhà cửa ở các làng quê	360
10.2.3. Kiến trúc thành quách, cung điện.....	361
10.2.4. Hệ thống chùa tháp.....	368
10.2.5. Đình làng và những kiến trúc thờ tự khác	369
10.2.6. Những đặc điểm của kiến trúc Chăm pa	370
10.2.7. Kiến trúc thời cận đại	371
10.2.8. Lăng tẩm thời Nguyễn.....	371
CHƯƠNG XI: BẢN SẮC VĂN HÓA VIỆT NAM TRONG BỐI	
CẢNH HỘI NHẬP KINH TẾ QUỐC TẾ	375
11.1. KHÁI NIỆM	375
11.2. NỘI HÀM CỦA BẢN SẮC VĂN HÓA DÂN TỘC	
VIỆT NAM	376
11.2.1. Văn hóa Việt Nam là văn hóa gốc nông nghiệp đậm nét	
phương Đông	376
11.2.2. Văn hóa Việt Nam là văn hóa dung nạp, tích hợp và hểnh dung	
mang tính chất mờ là chính.....	377
11.2.3. Chủ nghĩa yêu nước Việt Nam - tập trung cao độ là sự kết tinh	
bản sắc, bản lĩnh và là động lực phát triển của văn hóa Việt	
Nam.....	377
11.2.4. Kiên cường chống ngoại xâm, nhưng lại mềm dẻo, hiếu hòa và	
nhạy bén chóng hội nhập là tính cách cốt lõi bảo đảm cho dân tộc	
ta tồn tại và phát triển	378

376